

On the Article about the Beginning of the Croatian Language Standard

In the dispute over the beginnings of the standard Croatian language, the author calls for an analysis of the already published data and grounds for the assertion that the present-day standard Croatian language has its beginnings in the late 15th century.

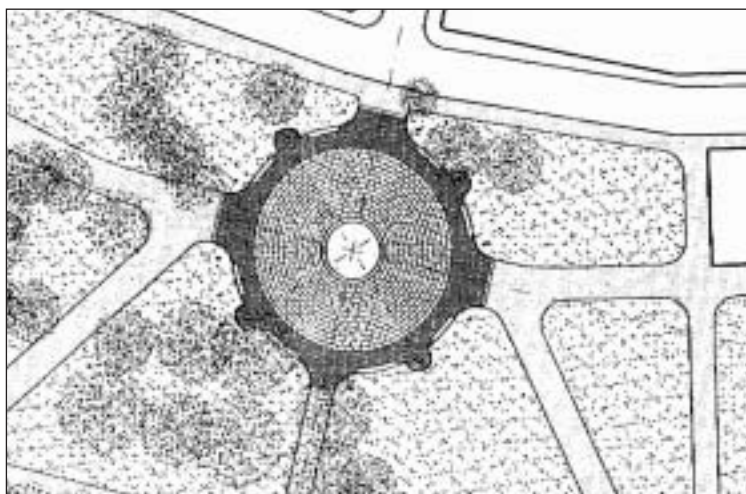
PITANJA I ODGOVORI

RONDEL I NJEGOVE HRVATSKE
ZAMJENE

Naš arhitekt Andrija Mutnjaković izrađuje za Osijek plan za okrugli trg promjera 30 metara, zasad s kipovima Strossmayeru, Ružički i Prelogu, i nazvao bi ga *rondel*. Pita, može li se kako nazvati hrvatski. Odmah sam mu odgovorio: Nije *rondel* tako ružna i nepotrebna riječ da se ne bi mogla upotrebljavati u hrvatskome jeziku, ali bi se mogla naći i hrvatska zamjena, npr. *okrugljak* ili *okruglica*. U Zagrebu doduše postoji poznati restoran Okrugljak i Zagrepčanima bi smetalo da se neki spomen-

-trg nazove Okrugljak, ali mislim da ne bi Osječanima. A *okruglicom* je prof. Olesch iz Kölna nazvao vrstu staroga slavenskoga sela koje je bilo izgrađeno oko okrugloga trga. Nazivu *okruglica* smetalo bi to što se tako u našim kuharicama nazivaju knedle.

Dakako to je bio moj spontani odgovor. Prvo djelo za kojim sam posegnuo, naš je nezaobilazni Rječnik stranih riječi B. Klaića. On ima više riječi s početkom *rond-*: *rondeau* v. rondo; *rondel* – 1. okrugli toranj bedema, okrugao štit; branik za ruku na koplju; 2. kratka pjesma od četrnaest rimovanih stihova (dvije kitice po četiri stiha, a treća ih ima šest) u kojoj se dva prva stiha

ponavljaju na kraju druge i treće kitice; 3. v. rondela. **Rondela** mu je okrugli nasad u vrtu, cvjetnjaku, parku; lijeha „okrugljak” (J. Truhelka). **Rõndo**, **rõnda** 1. pjesmica, 2. glazbena skladba, 3. vrsta plesa; **rõndõ**, **rõndõa**; **rõndõla** upućuje na *rondelu*.

U drugim rječnicima nalazimo još **ro-tonda** (od fr. *rotonde*) i **rotunda**, ali ni jedna od svih navedenih riječ nema značenje koje A. Mutnjaković želi dati svojoj građevini, tek jedna ima blisko značenje. A ako dosadašnjim tuđicama treba pomicati značenje da bismo dobili naziv za novu pojavu, razmotrimo zato sve hrvatske zamjene koje bi mogle doći u obzir.

Okruglac je u Akademijinu rječniku (AR) zabilježen sa značenjem ‘čovjek malen, a debeo’, a *okruglac* se kaže i okruglu kamenu. Prema tome ta je riječ rijetka i mogla bi poslužiti za ono što bi se reklo s *rondel*. **Okruglaš** je mjesto kod Knina. **Okruglica** – bit će da ju Olesch nije izmislio za naziv vrste stare slavenske izgradnje sela jer u AR ima više naziva *Okruglica* za sela i za neko zemljište. Rječnik dviju Matica nema ni riječi okruglica za knedlu, ali se inače u našim kuharicama nalazi ta riječ u tome značenju. **Okruglič** i **Okrugljača** u AR mahale su u Bosni.

Kad već A. Mutnjaković nema gotove riječi za svoje značenje, nego dosadašnjoj tuđici *rondel* treba proširiti značenje, a *okrugljak* (Okrugljak) ima u AR više značenja pa i mahala u Bosni, mjestance u Hrvatskoj u županiji zagrebačkoj, brdo blizu Ogulina, brdo blizu Senja, brježuljak u okolini zagrebačkoj, neko zemljište blizu Ozlja, drugo blizu Jastrebarskoga, to bi *okrugljak* mogao biti i zamjena za *rondel*. Zanimljivo je da te riječi nema u rječniku dviju Matica, iako ju je Klaić pronašao kod Jagode Truhelke.

Na pitanje restoranu u Zagrebu zašto se zovu Okrugljak, rekli su da ne znaju, ali misle zato što peku okrugli kruh, a moglo bi

biti da je restoran dobio naziv i po brijegu u blizini ako se tako zvao.

Okrugljica je u AR zaselak u Hrvatskoj u županiji modruško-riječkoj, a Mira Vučetić u knjizi *Naša prehrana i kuhanje* ima *okrugljica* za vrstu jela (knedla, 15 vrsta) koje se inače naziva *okruglica*.

Okružnik je u AR zabilježen kao prezime, u Hrvatskom enciklopedijskome rječniku ta riječ znači mikrotoponim kod Slavenskoga Broda, a znači uglavnom uzvisine i poljane, dakle relativno je uska i rijetka upotreba pa je slobodna za značenje koje tražimo.

Ako sad pogledamo riječi koje počinju s *krug-*, u AR ćemo naći: **krugatica** – naziv za zmiju, ali bi mogao biti i za *rondel*; **krugla** – nekakav sud, nije najpovoljniji naziv; **krûgao**, **krûgla**, u AR je pridjev, a mogli bismo ga pretvoriti u imenicu i mogao bi to biti naziv za *rondel*; **kruglica**, ali nije najbolje za *rondel*; **krûžak** nalazimo u Bude Budisavljevića u ovakvome primjeru: *Nas se pet šest mladih vragolana zbije u posebni kružak... te veselo nastavimo zabavu*. Tu *kružak* znači povučeno mjesto, ali i mali krug, mogao bi dakle biti i *rondel*. A kad već spominjemo i mali krug, moglo bi se i za *rondel* reći **krûžak**.

U Banovini i Gorskome kotaru zabilježena je ta riječ s promijenjenim naglaskom, **krûžāk**, **krûžāka** kao deblji zimski kaput, ali kako je to nepoznata riječ u tome značenju, mogla bi poslužiti i za *rondel* pa makar i s promijenjenim naglaskom *krûžāk*, *krûžaka*.

Za *rondel* bismo mogli spomenuti i **krûžalj** kao jednu od mogućnosti. Mogli bismo malo napeti svoje jezične tvoračke sposobnosti i reći **kruglik** – riječ nepotvrđena, ali bi mogla biti *rondel*. Isto tako **krûžnik**.

Mislim da navedene riječi pokazuju bogatstvo koje pruža hrvatski jezik, izbor je velik i nema nikakve zaprjeke da se jedna

od riječi uzme i proširi u značenju okrugloga prostora sa spomenicima. Samo treba malo jezične odvažnosti pa upotrijebiti jednu od njih. U početku je to lakše pogotovu što je to naziv za spomen-trg koji je blizak vlastitomu imenu. Kad na početku netko smion počne upotrebljavati jedan naš naziv, on se lakše proširi, nego ako se najprije proširi tuđica

pa se poslije traži zamjena. Ako se i nađe, pa makar bila i dobra, teže poslije potisne tuđicu. Zato je hrvatski naziv najbolje naći i početi rabiti odmah na početku.

Rekoh što sam imao reći što ne znači da netko ne može tim prijedlozima dodati i svoj, možda još bolji.

Stjepan Babić

OSVRTI

KAKO SE SKLANJAJU PATER I JUPITER

Pater i *Jupiter* imenice su latinskoga podrijetla: *pater* znači „otac, često upotrijebljen i uz ime npr. redovnika isusovca”, *Jupiter* je vrhovni rimski bog Jupiter. Kako je poznato, u nas nalazimo njihovu dvojaku sklonidbu: ili s očuvanim sufiksom *-ter* u svim padežima, kako je i u nominativu (dakle: *pater*, *patera*, *pateru...*, *Jupiter*, *Jupitera*, *Jupiteru...*) ili s nepostojanim *e* u *-ter* (osim nominativa, dakle: *pater*, *patra*, *patru...*, *Jupiter*, *Jupitra*, *Jupitru...*).

Smatram da treba u svim padežima (osim u nominativu) provesti oblike bez *e*: *patra*, *patru*, *s patrom...*, *Jupitra*, *Jupitru*, *s Jupitrom*, pa tako i u pridjeva – *patrov* i *Jupitrov*. Evo razloga.

Po sklonidbi *pater* je u latinskom potpuno jednak imenici *frater*, koju mi pohrvaćujemo kao *fratar*, poput *ministar*, *magistar*, *arbiter*, *septembar*, *oktobar...*, od latinskih: *minister*, *magister*, *arbiter*, *september*, *october...* Sve njih (bez obzira, pripadaju li u latinskom 3. ili 2. sklonidbi), kad ih pohrvaćujemo, sklanjamo s nepostojanim *a*: *fratra*, *magistra*, *septembra...* U latinskom je doduše

drugačiji glasovni proces u *frater* i genitivu s ostalim padežima bez *e* (*fratris*, *fratri...*), negoli je nepostojano *a* u hrvatskom (*fratra*, *fratru...*), ali je izraz, s obzirom na nepostojano *e*, odnosno, nepostojano *a*, isti – nema u padežnim oblicima nepostojanoga *e*, odnosno, nepostojanoga *a* (lat. *frater*, *fratris*, *fratri*, hrv. *fratar*, *fratra*, *fratru*). I ime boga *Jupiter* i njemu slični *Aleksandar*, *Silvestar* i dr. imaju iste padežne oblike, bez *a*: *Aleksandra*, *s Aleksandrom*, *Silvestra*, *o Silvestru*, *Silvestrovo*.

I još jedna napomena: *pâter* mora imati brzi naglasak i u hrvatskom i u latinskom, a ne dugosilazni *pâter* i ne dugouzlazni *pâter*, kako ga bilježe Klaić u Rječniku stranih riječi i Šonje u Rječniku hrvatskoga jezika i počesto ga čujemo od ortodoksnih štokavaca.

Sažmimo u kratkim rečenicama gornja zapažanja o sklonidbi imenica *pater* i *Jupiter*: U crkvi se moli *pater* Ivan. Dobio sam molitvenik od *patra* Ivana. Dao sam knjigu *patru* Ivanu. Vidio sam *patra* Ivana. Pročitao sam *patrovu* knjigu. Rimski je bog *Jupiter*. Rimljani se mole *Jupitru*. Svi čitatelji poznaju boga *Jupitra*. Junona je žena *Jupitrova*.

Vladimir Vratović